

сиональные компетенции, что способствует существенному повышению уровня конкурентоспособности как учреждения образования, так и его выпускников на рынке труда и обеспечивает реальные перспективы развития образовательной деятельности в учреждениях образования сферы культуры на современном этапе.

1. *Ерохина, Л. Ю.* Case-study как метод формирования компетенций / Л. Ю. Ерохина // *Международ. журн. гуманитарных и естественных наук.* – 2019. – № 8–1. – С. 76–80.

2. *Абрамова, Н. Н.* Формирование профессионально-педагогической направленности студентов на основе комплексного подхода / Н. Н. Абрамова // *Мир науки. Педагогика и психология.* – 2019. – № 2. – Режим доступа: <https://mir-nauki.com/PDF/79PDMN219.pdf>. – Дата доступа: 15.01.2022.

3. *Поляков, С. Д.* Коллективное творческое воспитание: перезагрузка / С. Д. Поляков – М. : Сентябрь, 2015. – 176 с.

4. *Меньш, Е. А.* Применение технологии Open Space при обучении иностранным языкам в вузе [Электронный ресурс] / Е. А. Меньш // *Молодой ученый.* – 2015. – № 15.2 (95.2). – С. 50–52. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/95/20765/>. – Дата доступа: 10.01.2022.

5. *Шкунова, А. А.* Организация открытого образовательного пространства в вузе / А. А. Шкунова, Т. Е. Лебедева // *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования.* – 2019. – № 2 (36). – С. 115–121.

УДК: 811.161.1

В. М. Наумчык,

*доктар педагагічных навук, прафесар,
прафесар кафедры педагагікі сацыяльна-культурнай дзейнасці
ўстановы адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»;*

Р. П. Наумчык,

*старшы выкладчык кафедры беларускай і рускай моў установы
адукацыі «Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»*

РУСКАЯ МОВА ЯК ТРАНСЛЯТАР КУЛЬТУРЫ Ў ІНШАМОЎНАЙ АЎДЫТОРЫІ

Анатацыя. Адлюстроўваюцца асноўныя псіхалага-педагагічныя і арганізацыйныя ўмовы, якія забяспечваюць паспяховасць выкладання

рускай мовы як замежнай у іншамоўнай аўдыторыі. Падкрэсліваецца неабходнасць зняцця псіхалагічных і культурных бар'ераў пры засваенні студэнтамі новай для іх знакавай сістэмы. Прапануецца выкарыстоўваць тэсты-заданні, якія дапамагаюць зразумець унутраны свет слухачоў. Робіцца акцэнт на ўменні студэнтаў самаўдасканалвацца ў засваенні лексічных адзінак рускай мовы.

Ключавыя словы: руская мова як замежная, студэнт, мова, лексічныя адзінкі, інкультурацыя.

V. Naumchik,

Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of the Department Pedagogy of Social and Cultural Activities of the Educational Institution "The Belarusian State University of Culture and Arts";

R. Naumchik,

Senior Lecturer of the Department of Belarusian and Russian Languages of the Educational Institution "The Belarusian State Medical University"

RUSSIAN LANGUAGE AS A TRANSLATOR OF CULTURE IN A FOREIGN AUDIENCE

Abstract. The work reflects the basic psychological, pedagogical and organizational conditions that ensure the success of teaching Russian as a foreign language in a foreign audience. The article emphasizes the need to remove psychological and cultural barriers when students master a system that is fundamentally new for them and suggests using test tasks that help to understand the inner world of students. The article focuses on the ability of students to improve themselves in mastering the lexical units of the Russian language.

Keywords: russian as a foreign language, student, speech, lexical units, inculturation.

Выкладанне рускай мовы як замежнай – з'ява шмат-аспектная. Гэта не толькі засваенне замежнай для студэнта мовы, набыццё камунікатыўных навыкаў. Гаворка чалавека – гэта адлюстраванне яго ўнутранага жыцця, уласцівай яму псіхікі, стану душы. Улік памянёных фактараў вызначае паспяховасць студэнтаў у авалоданні вуснай і пісьмовай мовай.

Мова – сістэма фанетычных, лексічных і граматычных сродкаў зносін. Мысленне і мова ўзаемазвязаны, у гаворцы мова знаходзіць свой выраз, у ёй ён удасканалваецца і ўзбагачаецца. Для выкладання рускай мовы як замежнай важна, што ў маўленчай дзейнасці ажыццяўляецца аналіз і сінтэз выказ-

ванняў з пункту гледжання іх значэння, зместу; замацоўваюцца формы зносін, набываюцца іх навыкі. Такім чынам, успрыманне выказанага і яго разуменне – адзіны ўзаемазлучаны працэс. Парушэнне яго прыводзіць да таго, што студэнт успрымае гаворку настаўніка як набор гукаў і іх спалучэнняў, многія розныя паняцці для яго застаюцца тоеснымі, неадметнымі, і ён можа выкарыстоўваць іх як роўнаверагодныя. Прыкладам нагадаем апавяданне А. П. Чэхава «Конскае прозвішча». Пісьменнік цудоўна паказаў, што нават для носьбітаў мовы інтэрферэнцыя паняццяў можа стаць непераадольным бар'ерам на шляху разумення аб'екта абмеркавання.

Мова глыбока інфарматыўная. Нават тады, калі чалавек свядома не хоча даваць пра сябе якія-небудзь звесткі ці імкнецца нешта схавць, замаскіраваць, завуаліраваць, інфармацыя пра яго як пра асобу ўсё роўна праецыруецца ў яго выказванні, і педагог, слухаючы студэнта, здольны «чытаць» яго як раскрытую кнігу. Важна заўсёды памятаць, што для таго, каб інфармацыю, якая змяшчаецца ў рэпліцы чалавека, разумець правільна, а галоўнае без шкоды для яго асобы, неабходна валодаць вялікай колькасцю псіхалага-педагагічных ведаў і мець багатую псіхалагічную практыку.

Прыёмы і формы выкладання рускай мовы як замежнай абумоўлены тым, што яна з'яўляецца знакавай сістэмай. Як сцвярджалі прадстаўнікі культурна-гістарычнай школы (напрамку ў рускай псіхалогіі і педагогіцы, створанага Л. С. Выгоцкім), аперыраванне знакамі вядзе да фарміравання вышэйшых псіхічных функцый у свядомасці чалавека. Гэтыя функцыі – ядро чалавечага інтэлекту, якое заключаецца ў памяці, фантазіі, лагічным мысленні, што дзейнічаюць з абавязковым выкарыстаннем знакаў [1].

Для зняцця ўнутраных псіхалагічных бар'ераў студэнтаў спецыялісты выкарыстоўваюць так званыя праектыўныя тэсты. У іх прапануецца рэагаваць на нявызначаныя, як правіла, шматзначныя сітуацыі, напрыклад: інтэрпрэтаваць змест сюжэтнай карцінкі (тэматычны аперцэптыўны тэст Мюрэя), завяршыць няскончаныя выказванні (тэст Разенцвейга), даваць тлумачэнне абрысам чарнільных плям (тэст Роршаха), намаляваць чалавека, пракаменціраваўшы свой малюнак (тэст Махвер) і да т. п. Як ужо адзначалася, гэтыя тэсты заснаваны ў

велізарнай ступені на аналізе мовы падыспытнага і з'яўляюцца прыладай засваення ім рускай мовы як замежнай.

Валодаючы характарам, які адцягвае ўвагу (чалавеку прапа-нуецца проста пагутарыць на розныя тэмы, прыдумаць аповед пра сябе, сваю сям'ю, сяброў, нешта намаляваць), тэст-заданні дазваляюць прыслабіць у навучэнца кантроль свядомасці, разняволіць яго і такім чынам даюць магчымасць засвоіць неабходныя формы рускай мовы, адначасова выкладчыку – атрымаць доступ да неабходнай інфармацыі. Распавядаючы аб сабе, сваёй краіне, бацьках і сябрах, студэнт выкарыстоўвае ўжо знаёмыя яму звароты мовы, тым самым замацоўваючы іх у сваёй свядомасці, уводзячы іх у структуру актыўнай іншамоўнай гаворкі.

Тут дарэчы ўспомніць парады Л. М. Талстога: «Змест павінен быць даступным, неабстрактным. Нельга занадта старацца быць павучальным, а дыдактыка павінна хавацца пад займальнасцю формы» [2].

Методыка засваення мовы будуецца шляхам ад простага да складанага: вывучаецца сістэма гукаў, правілы чытання, лексіка, паступова гэта ўскладняецца. Авалоданне іншай мовай – гэта змена свядомасці ў самым шырокім сэнсе. Выкладчык выступае як выхавальнік, дарадца, асабісты псіхолаг-кансультант. У працэсе вывучэння мовы ажыццяўляецца культурны абмен, пашыраецца светапогляд студэнта.

Пры вывучэнні рускай мовы як замежнай трэба пастаянна ажыццяўляць карэкціроўку ведаў студэнтаў, што прыводзіць да іх удасканалення. Адзін з прыёмаў карэкціроўкі ведаў – фанетычная зарадка, якая выступае як спосаб замацаваць ужо засвоенае.

Ідэю самаўдасканалення трэба абавязкова данесці да слухачоў. Для выкладчыка карэкціроўка ведаў – найважнейшы элемент зваротнай сувязі, які дазваляе апэратыўна садзейнічаць удасканаленню мовы і паспяховасці студэнтаў.

Спецыялісты неадназначна ставяцца да выкарыстання мовы-пасрэдніка, тым не менш такая практыка эфектыўная і шырока распаўсюджана. У любой групе заўсёды ёсць лідар, які раней і лепш за іншых разумее матэрыял. Ён і тлумачыць суайчыннікам на іх роднай мове цяжкія моманты, дапамагаючы тым самым настаўніку.

Выкарыстанне мовы-пасрэдніка – метадычнае мастацтва выкладчыка. Вядомыя цяжкасці, якія ўзніклі ў спецыялістаў пры іх спробе перакласці Біблію на інуітытут, мову народнасці інуітаў, пражываючых у Арктыцы. У гэтай мове няма слоў «авечка», «конь» ці «асёл», затое ў ёй ёсць 30 слоў для абазначэння снегу. Варыянт перакладу, якім карыстаюцца цяпер, быў зроблены каля ста гадоў таму і мае шмат недарэчных фраз. Так, напрыклад, спалучэнне «агнец Божы» перадаецца як «адмысловае Божае стварэнне, падобнае на дзіцяня карыбу». Але дзякуючы спадарожнікаваму тэлебачанню і распаўсюджванню адукацыі слоўнік народнасці інуітаў пашырэў. Цяпер рыхтуецца новы пераклад Бібліі. Авечка (*sheep*) перадаецца інуіцкім словам «шыпі», але «асёл» так і застаўся «істотай з вялікімі вушамі» [3]. Гэты прыклад – яскравае сведчанне таго, як уплывае на агульную культуру звужэнне каналаў прыёму інфармацыі. Гэта цалкам тычыцца любой мовы, і калі абмежавацца толькі адной з іх, то абавязкова ўзнікне падобная недарэчная сітуацыя. Прыкладна з такімі ж цяжкасцямі сутыкаецца і выкладчык рускай мовы, калі студэнтам даводзіцца тлумачыць, здавалася, відавочныя ісціны.

Пры вывучэнні замежнай мовы студэнты засвойваюць асобныя словы. Аднак гэтага недастаткова, іх неабходна аформіць у выглядзе канкрэтнага паведамлення, дзеля чаго трэба ведаць граматыку. Граматычнае афармленне дазваляе лексічным адзінкам зрабіцца маўленчымі, г. зн. паведамленнем. Напрыклад, асобныя словы («верасень», «медык», «студэнт», «бальніца», «практыка») дзякуючы граматычным сродкам становяцца паведамленнем, нясуць канкрэтную інфармацыю: «У верасні студэнты-медыкі былі на практыцы ў бальніцы». Такім чынам, задача педагога-мовазнаўцы – давесці да разумення студэнтамі неабходнасць авалодання рускімі моўнымі формамі і канструкцыямі. На гэтым заснавана практычная граматыка рускай мовы.

Важную ролю ў паспяховасці авалодання мовай іграе наяўнасць матываў. Праблема выжывання ў асяроддзі – адзін з дамінантных матываў актыўнага вывучэння мовы. Акрамя таго, матывам стараннай працы з’яўляецца імкненне лепш зразумець Беларусь, Расію, атрымаць адукацыю ў гэтых краінах, стаць прафесіяналам. Для шэрагу студэнтаў атрымаць

студэнцкую візу лягчэй, чым турыстычную. Для іх вывучэнне мовы – своеасаблівы адукацыйны турызм.

Сярод студэнтаў ёсць тыя, хто згодны працаваць, і тыя, хто працаваць не гатовы. Тут неабходна індывідуальная дыягностыка і праца. Універсальнага рэцэпта паспяховасці няма. Усё залежыць ад групы, яе настрою, матываў вучыць рускую мову. Сустрэкаюцца самыя нечаканыя і кур'ёзныя выпадкі. Так, аднойчы на ўроку ў туркменскай аўдыторыі студэнты наадрэз адмовіліся актыўна займацца рускай мовай. У наяўнасці байкот. Здаецца, парадаксальна: прыехалі вывучаць мову – і раптам такая дэманстрацыя. Як аказалася, такім чынам студэнты выказалі свой пратэст супраць далучэння ў 1881 г. Туркменіі да Расійскай імперыі генералам М. Д. Скобелевым.

Добры ўрок – не імправізацыя. Ён патрабуе шмат падрыхтоўкі, выдаткаў энергіі – фізічнай, псіхічнай і маральнай, а таксама цяплення, спакою, педагагічнага такту.

Апісаныя педагагічныя прыёмы дазваляюць, па сутнасці, ажыццявіць інкультурацыю студэнта, якая праяўляецца як: а) форма пазітыўнага засваення ім культурных каштоўнасцей краіны; б) якасная характарыстыка аб'яднання суб'ектам розных форм і ўзроўняў культуры; в) узаемадзеянне аспектаў культурнага свету ў асобе, якое прыводзіць да фарміравання інтэркультурнай свядомасці.

---

1. *Выготский, Л. С.* Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 534 с.

2. *Толстой, Л. Н.* Педагогические сочинения / Л. Н. Толстой. – М., 1989. – С. 130–134.

3. Арктика // Ридерз Дайджест. – 1992. – № 4. – С. 63.